

INTERNATIONAL
COMMISSION
OF JURISTS

ICJ-Norge – Den internasjonale juristkommissjon, norsk avdeling

5. oktober 2012

Høring - ratifisering av FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), Prop. 106 S

ICJ Norge er fornøyd med at Regjeringen nå har tatt det nødvendige skrittet å fremme forslag om norsk ratifikasjon av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

CRPD-konvensjonen gir mennesker med funksjonsnedsettelse et internasjonalt vidtrekkende, generelt diskrimineringsforbud. Konvensjonen er utformet særlig med sikte på å sikre individuell autonomi og uavhengighet for alle mennesker, inkludert retten til å ta selvstendige valg og retten til likeverdig samfunnsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne.

Vi er derfor på prinsipielt grunnlag bekymret for gjennomføring av regjeringens foreslåtte reservasjoner – eller tolkningserklæringer – som en forutsetning for norsk ratifikasjon. De foreslåtte reservasjonene gjelder de to mest sentrale ikke-diskrimineringsartiklene i konvensjonen: artikkel 12 for vergemål og artikkel 14 for tvangsbehandling i psykiatrien. De foreslåtte erklæringene vil ramme rettighetene til mennesker med psykososiale/ mentale funksjonsnedsettelse, altså mennesker med ulik grad av psykiske lidelser. Vi mener at det kan stilles spørsmål ved om disse reservasjonene vil stride mot konvensjonens formål ("*aims and purposes*"), ved at kjernen i konvensjonen gjennom tolkningserklæringene vil undergraves fra norsk side. Selve konvensjonen oppstiller ikke unntak for mennesker med psykososiale/ mentale funksjonsnedsettelse, og vi finner det problematisk at Norge innfører et slikt skille gjennom sine tolkningserklæringer som spesielt rettes mot mennesker med psykiske lidelser.

Gjennom artikkel 12 skal konvensjonens parter erkjenne at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre, på alle livets områder. Regjeringen uttaler i den foreslåtte tolkningserklæringen til artikkel 12, at den forstår konvensjonen slik at den tillater fratakelse av rettslig handleevne, eller bistand for å utøve rettslig handleevne, eller tvungent vergemål, der slike tiltak er nødvendig som en siste utvei og underlagt kontrollmekanismer. Dette kan være problematisk.

Vi vet at mennesker med alvorlige psykiske lidelser er særlig utsatt for å bli fratatt sin personlige autonomi og selvbestemmelsesrett, og at konvensjonen nettopp er ment å gi disse den særskilte beskyttelsen de trenger. Det er derfor svært uheldig at land som Norge kommer med tolkningserklæringer som kan forstås slik at de svekker den beskyttelsen som konvensjonen er ment å gi. Gitt konvensjonens tvetydighet er det heller ikke åpenbart at norsk lovgivning er i strid med konvensjonens bestemmelser slik at det er nødvendig fra norsk side å innføre en tolkningserklæring. Den nye norske vergemålsloven er vedtatt nettopp med CPRDs formål for øye: å sikre det som i CPRD-komiteens diskusjonsdag 21. oktober 2009 om artikkel 12 refereres som "*meaningful guardianship*" og "*supported decision-making*". Slik vi oppfatter den kommende vergemålsloven er det nettopp dette sentrale vernet loven tar sikte på å gi mennesker med psykiske lidelser. CPRD-

ICJ-Norge

Postadresse: c/o advokat Jon Wessel-Aas, Postboks 775 Sentrum, 0106 Oslo

E-post: post@icj.no Nettside: www.icj.no

komiteen har ikke ferdigstilt sin planlagte Generelle Anbefaling om artikkel 12, som vil gi en utdypende fortolkning av bestemmelsen. Kort sagt: en tolkningserklæring som den her foreslåtte vil ikke være nødvendig for at Norge skal kunne oppfylle konvensjonens krav.

Vår andre bekymring retter seg mot tolkningserklæringen/ reservasjonen til artikkel 14. Artikkel 14 forplikter partene til å sikre at personer med nedsatt funksjonsevne har rett til frihet og personlig sikkerhet, og ikke berøves friheten på ulovlig eller vilkårlig måte, samt at nedsatt funksjonsevne ikke i noe tilfelle skal rettferdiggjøre frihetsberøvelse. Regjeringens forslag til tolkningserklæring uttrykker imidlertid at norsk forståelse av konvensjonen er at den tillater tvungen omsorg og tvungen behandling av mennesker med alvorlige psykiske lidelser, herunder tiltak iverksatt for å behandle psykiske lidelser, når omstendighetene gjør slik behandling nødvendig som en siste utvei og behandling er undergitt rettssikkerhetsgarantier.

Å redusere tvangsbruken i psykisk helsevern er en målsetning, som det i Norge er bred politisk enighet om, forankret både i Storting og skiftende regjeringer. Likevel viser tallene at bruken av tvang ikke har blitt redusert, samt at det er store geografiske variasjoner i bruken av tvang. Dette kan tyde på at dagens vern praktiseres med stor grad av skjønn – noe som for den enkelte kan oppleves som vilkårlighet avhengig av ved hvilken institusjon den enkelte er så heldig – eller uheldig - å havne innenfor.

CRPD innebærer et klart paradigmeskifte i forståelsen av psykososiale funksjonsnedsettelse. Fokuset i CRPD er ikke-diskriminering, rett til selvbestemmelse og autonomi, og deltakelse. De norske reglene for tvang i psykiatrien er nå til vurdering i Helse- og omsorgsdepartementet, basert på anbefalingene i NOU 2011: 9 Økt selvbestemmelse og rettssikkerhet (Paulsrudutvalget). ICJ-Norge har levert en omfattende høringsuttalelse til NOU 2011: 9, som er å finne på våre nettsider. ICJ-Norge er av den prinsipielle oppfatning at det psykiske helsevern ikke bør drive samfunnsvern. Denne oppgaven har i mer enn 150 år forkludret grensen mellom helseomsorg og vokteroppgaver og ikke bare bidratt til å bringe det psykiske helsevern i vanry, men også til stigmatisering av denne gruppen av funksjonshemmede. Dagens tvangspraksis overfor mennesker med psykiske lidelser kan ikke forsvares i lys av CRPD – og heller ikke legitimeres av de tolkningserklæringene regjeringen har foreslått.

ICJ Norge mener at Stortinget bør ratifisere hele konvensjonen uten de foreslåtte tolkningserklæringene/ reservasjonene. Dette er gjort av både Sverige og Danmark – land som vi ellers liker å sammenlikne oss med. Norge bør kunne forplikte seg til å oppfylle grunnleggende rettigheter til alle mennesker – også de med funksjonsnedsettelse.

Oslo, 5. oktober 2012
For ICJ-Norge
Else Leona McClimans
fagutvalget for psykiatri og rettsvern